

- 2 Na to je opozoril etnomuzikolog Cvijetko Rihtman v članku O pitanjima iz oblasti epike, Zbornik radova SUFJ, Sl. Brod 1976, Zagreb 1981, str. 341.
- 3 Slavko Kremenšek, Etnologija-zgodovina-sociologija, str. 45
- 4 Ibid.
- 5 Ibid.
- 6 Ibid.
- 7 Glej: Tvrško Čubelić, O metodičkom i metodološkom aspektu u pristupu proučavanja narodne književnosti, Zbornik radova SUFJ, Slavonki Brod 1976, Zagreb 1981, str. 185—191.
- 8 Folkloristi se preveč radi zatekajo le k vsebinskim analizam pesmi, ki pa so le delček in začetek preučevanj. Prav tako bi folkloristi morali opustiti (glej referate v zbornikih SUFJ) široke estetske analize, ker to lahko bolje opravi literarna teorija, saj estetskost za folklorista sploh ni primaren problem. Zaradi vedenja o posebni poetiki ustnega slovstva, folkloristika le korigira in dopolnjuje napačne literarno-teoretične ocene estetskosti.
- Za folklorista bodo še vedno zanimiva tudi preučevanja o razmerju med ustnim in "visokim" slovstvom, vendar ne na način, ki ga kažejo referati v naših zbornikih. Folkloristi vse preveč govorijo o pisateljevih postopkih pri adaptaciji ustnega slovstva v literaturi, kar bi spet lahko in morali prepustiti literarni zgodovini in teoriji. Nestrokovnost tovrstnega folklorističnega dela kaže referat Dare Vučinić-Varga, Folklor i njegova adaptacija na pisanom tekstu u književnom opusu Marka Miljanova; Etnološki pregled br. 16, Beograd 1981, str. 53-56. Omeniti velja še to, da je z istim referatom predstavljala avtorica jugoslovansko folkloristiko na 10. mednarodnem kongresu antropoloških in etnoloških ved leta 1978 v Indiji.
- Podobne literarno-teoretične, estetske, čustvene in nacionalne posplošitve najdemo tudi v referatih književne sekcije na 1. skupnem kongresu etnologov in folkloristov v Rogaški Slatini leta 1983. Referati nemalekkrat opozarjajo, da avtorji v svojo specifično vedo prenašajo metode drugih strok (v tem primeru literarne zgodovine), s tem pa seveda onemogočajo emancipacijo svoje stroke.
- 9 Slavoj Žižek, Filozofija skozi psihoanalizo, zbirka Analecta, Ljubljana 1984.

MARKO TERSEGLAV

50 let folklornega inštituta

Čeprav so znana prizadevanja za zbiranje ljudskih pesmi na Slovenskem že v 18. in še bolj v 19. stoletju, se je zares načrtno in strokovno delo na tem področju začelo šele pred 50 leti, ko je bil leta 1934 ustanovljen etnomuzikološki inštitut. Na 6. redni seji odbora Glasbene matice, 21. 8. 1934 je bilo namreč sklenjeno, da se ustanovi **Inštitut za raziskovanje slovenske glasbene folklore**, katerega vodja bo France Marolt. Sestavljen je bil tudi pismeni dogovor (ustanovna listina Inštituta), ki poleg formalnopavnih zadev prinaša tudi načrt dela bodočega Inštituta. Omenimo naj le nekatere važnejše programske točke:

1. Zbirati je treba vse dosegljive zapise narodnih pesmi in skrbeti za njihovo dopolnilo, sestaviti je torej treba čim popolnejšo zbirko slovenske glasbene folklore.
2. Zbrano gradivo je potrebno urediti, katalogizirati, muzikološko raziskati in pripraviti kritično knjižno izdajo.
3. Potrebno je zbrati znanstvene publikacije, ki se nanašajo na slovensko glasbeno folkloro.
4. Ustvariti stike z vsemi sorodnimi tuzemskimi in inozemskimi inštituti.
5. Delo mora zajemati predvsem zapisovanje in fonogra-

grafiranje folklornega gradiva po neraziskanih in neobdelanih pokrajinah celotnega slovenskega etničnega prostora.

6. Restavracija slovenskih glasbeno-folklornih znamenitosti s pomočjo tonskega filma.

Delo bodočega Inštituta je bilo tako konkretno precizirano, da presega okvir ustanovnega dogovora in je v njem čutili Maroltovo avtorstvo. Zato imamo lahko Franceta marolta za idejnega ustanovitelja Inštituta, čeprav ga je pravno ustanovila Glasbena matica.

Kmalu po ustanovitvi je bila v Glasbeni matici prva seja o delu in načrtih Inštituta. V prvih letih delovanja je Marolt pridobil za Inštitut štiri obsežne zbirke zapisov, skupaj s Stankom Vurnikom je v Etnografskem muzeju začel pregledovati zbirko OSNP, navezal je prve stike s tujimi ustanovami, poskušal je nabaviti tudi snemalne aparate.

Ko je bila leta 1939 ustanovljena Akademija znanosti in umetnosti (AZU), se je porodila misel, da bi folklorni inštitut priključili AZU, do česar pa ni prišlo, pač pa je leta 1940 banska uprava spremenila Inštitut v poseben referat svojega prosvetnega oddelka in ga poimenovala v **Glasbeno-narodopisni referat**.

Decembra 1945 se je Inštitut pod imenom **Glasbeno-narodopisni inštitut** priključil Akademiji za glasbo, leta 1949 pa je prešel pod upravo ministrstva za kulturo in znanost.

1951. leta je po Maroltovi smrti prevzel vodstvo Inštitut dr. Valens Vodušek.

Leta 1954 je Inštitut dobil terenski magnetofon in začelo se je načrtno terensko snemanje.

1955 je dr. Vodušek pripravil in izpeljal načrt znanstvene katalogizacije in ureditve arhiva. Teklo je načrtno terensko delo, izdaja gradiva in znanstveno delo v Inštitutu, ki sodeluje tudi z drugimi ustanovami.

Leta 1968 se je pričela reorganizacija dela Sekretariata za kulturo in prosveto, kamor je sodil Inštitut, in Sekretariat ni bil več pristojen za financiranje GNI. Po nekajletnih razpravah se je Inštitut (1. 1. 1972) priključil SAZU kot **Sekcija za glasbeno narodopisje** pri Inštitutu za slovensko narodopisje.

Kljub vsem upravnim in prostorskim stiskam in spremembam je Inštitutu uspešno opravljal svoje delo, nadaljeval je široko zastavljen Maroltov načrt, obenem pa je iskal nove strokovne poti in znanstveno nadgrajeval Maroltovo folkloristično teorijo, se vključeval v sodobna strokovna iskanja in gibanja, sodelavci pa so bili vseskozi navzoči v slovenskem javnem, strokovnem in društvenem življenju. Marsikatera strokovna in društvena akcija v Sloveniji in Jugoslaviji je stekla prav iz Inštituta. Poleg tega pa je Inštitut posvečal veliko pozornost dokumentaciji slovenske etnomuzikološke dediščine, zato je danes v arhivu Selcije:

1. nekaj čez dvajset tisoč rokopisnih pesemskih in plesnih zapisov, katerim je prišteta zbirka OSNP spred 1. svetovne vojne z okrog trinajst tisoč zapisi;
2. 1258 magnetofonskih trakov s 37.444 posnetki slovenskih ljudskih pesmi in instrumentalnih melodij, ki so jih od leta 1955 posneli sodelavci GNI na celotnem slovenskem etničnem ozemlju;
3. kseroks kopije zapisov Vrazove, Korytkove, Cafove in drugih zbirk 19. stoletja, ki jih hranijo NUK in druge slovenske, jugoslovanske in tuje ustanove;
4. zbirka 921 zapisov slovenskih ljudskih plesov v mednarodni plesni pisavi — labanotaciji, ki jo je v Jugoslaviji uvedel prav GNI;
5. zbirka etnoloških podatkov o godcih, glasbilih, pevcih, načinu petja, šegah, nošah, verovanjih, raznih opravih itn., ki so vsebinsko urejeni in pomenijo dopolnilno gradivo glasbenega oz. plesnega izročila — skupaj 1250 ENOT;
6. fototeka s 4636 negativni in diateka s 616 barvnimi posnetki;
7. zbirka 32 dokumentarnih filmov (3—16 mm, 29—8 mm, 7 črno-belih, 25 barvnih — šest filmov je ozvočenih);

8. pregledna kartoteka rokopisnih zapisov in transkribiranih zvočnih posnetkov.

Več o raziskovalnem in znanstvenem delu Inštituta oz. njegovih sodelavcev je zapisano v katalogu dr. Zmage Kumer Ob 50-letnici ustanovitve folklornega inštituta, ki je izšel oktobra 1984 ob razstavi ob inštitutovem jubileju. Iz kataloga so tudi navedeni podatki.

Petdesetletno delo Inštituta je poskušala prikazati tudi priložnostna razstava v Prešernovi dvorani SAZU, ki je bila za obiskovalce odprta v drugi polovici oktobra. S slovesno otvoritvijo razstave (16. 10. 1984), ki so se je udeležili številni domači in tuji gostje, prijatelji in sodelavci Sekcije, je bilo tudi slovesno obeležen 50 letni jubilej.

Vse navzoče je pozdravil dr. Milko Matičetov, upravnik Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU in dejal, da je praznovanje ene od sekcij inštituta praznik za celo slovensko narodopisno družino in zaželel sodelavcem Sekcije še mnogo uspešnega dela.

Nato je dr. Matjaž Kmecl, republiški sekretar za kulturo, pozdravil in v svojih besedah poudaril pomen ustanovitve folklornega inštituta, katerega delo se je že takrat navezovalo na zelo žlahtno "in staro tradicijo slovenske etnološke vede, ene najstarejših ved, ki se je intimno vključevala v sodobno prerajanje Slovencev, v njihovo oblikovanje v sodobno narodno skupnost." Po njegovih besedah ta veda še danes opravlja pomembno nalogo v mreži slovenskih narodnih institucij, nas na nek način vse skupaj opredeljuje in nas oblikuje v naši nacionalni zavesti. Zato je po njegovem 50-letnica Folklornega inštituta praznik naše skupne slovenske kulture.

Pozdrave in čestitke predsedstva SAZU je posredoval akademik dr. Bratko Kreft, podpredsednik SAZU, ki je v delu inštituta poudaril ogromen trud.

O delu Sekcije oz. Inštituta je ob pozdravu govoril tudi direktor Znanstveno-raziskovalnega centra SAZU dr. Mitja Zupančič, ki je še posebej omenil prispevek Inštituta oz. Sekcije pri raziskovanju celotnega slovenskega etničnega ozemlja, torej tudi zamejstva.

Dela in jubileja Sekcije so se spomnili še gostje iz drugih republik. V imenu Akademije znanosti in umetnosti BiH iz Sarajeva je udeležence pozdravil in jim voščil dr. Cvijetko Rihtman; v imenu Zavoda za istraživanje folklorja iz Zagreba dr. Jerko Bezić, ki spremlja delo Sekcije oz. Inštituta že več kot 30 let; Mlica Matič je zastopala Etnografski muzej iz Beograda in predsedstvo Srbskega folklorističnega društva, Radmila Petrovič pa je zaželela še mnogo uspešnih let v imenu sodelavcev Muzikološkega inštituta SANU. V imenu tujih gostov je voščil B. Sárosi, ki je pozdravil kolege iz Sekcije še v imenu Muzikološkega inštituta pri madžarski akademiji znanosti.

Po slovesnih pozdravih je spregovoril dolgoletni direktor Glasbeno-narodopisnega inštituta dr. Valens Vodušek, ki je v svojih besedah kritično osvetlil preteklo, predvsem predvojno in medvojno delo Inštituta, v zaključnih besedah pa je orisal načrte in delo ustanove pod njegovim vodstvom.

S tem je bila tudi odprta razstava v Prešernovi dvorani SAZU, ki je skušala prikazati zgodovinsko pot Inštituta, njegovo terensko in kabinetno delo, znanstvena prizadevanja, pa tudi specifično delo, ki ga Sekcija za glasbeno narodopisje opravlja v slovenskem kulturnem prostoru.

Ob jubileju so sodelavci Sekcije pripravili dvodnevno posvetovanje na temo Ljudska glasba in sodobnost. Udeležili so se ga tudi gostje iz drugih jugoslovanskih republik, iz Italije, Avstrije, Nemčije in Madžarske. Referati s tega posvetovanja bodo objavljeni v naslednji številki Traditions.

Širša-zunanja manifestacija jubileja pa je bila obeležena z javno radijsko oddajo Slovenska zemlja v pesmi in besedi, ki je bila 16. 10. 1984 v okrogli dvorani Cankarjevega doma.

MARKO TERSEGLAV

POLEMIKA, RAZMIŠLJANJA...

Nekaj misli o transkribiranju tujih imen v naši literaturi

V prevodih tuje etnološke in etnologije zadevajoče literature opažamo v zadnjem času težnjo k fonetičnem zapisu tujih lastnih, zlasti etničnih imen, pa tudi izrazov, ki označujejo to ali ono kulturno prvino. Rezultati teh poskusov so često tako zavajajoči in naravnost napačni, da se lahko resno sprašujemo o upravičenosti takega ravnanja. Zgledi, s katerimi bom skušal to trditev utemeljiti, se nanašajo predvsem na etnologijo in arheologijo obeh Amerik, ker mi je to področje nekoliko bolj poznano, gotovo pa podobnih spodsrljajev ne manjka, tudi ko gre za druge predele sveta.

Če na primer pregledamo v knjigi *Verstva sveta*¹ poglavje "Azteki in Maji" (str. 67—81), zasledimo že samo v tem toliko napak, da bi bilo vsekakor preveč utrujajoče, če bi navedel vse. Med imeni bogov so omenjeni Kvecalkoatl namesto Kecalkóatl (*Quetzalcóatl*), Ksolotl namesto Šólotl (*Xólotl*), Huicilopohtli namesto (H)uicilopóchtli² (*Huitzilopochtli*), Ksipe Totek namesto Šipe Tótek (*Xipe Tótec*) itn. Sovladar pri Aztekih ni bil Kihuakoatl (str. 72) temveč Si(h)uakóatl (*Cihuacóatl*), v Gvatemali žive Indijanci Kičé (*Quiché*) in ne Kvičé, podzemlje v njihovi mitologiji se ni imenovalo Ksibalba, marveč Šibalbá (*Xibalbá*; str. 78), ime dvajsetega dne v azteškem mesecu ni bilo Ksohitl (str. 79), temveč Šóčitl (*Xóchitl*) itn., itn. Prav v imenih dni azteškega in majevskega kalendarja se napake kar vrstijo (str. 79). Fonetično so zapisana celo nekatera krajevna imena, npr. Uksmal in Čičen Ica (str. 79). Prvo je sploh napačno transkribirano (orig.: *Uxmál*, izg. *Ušmál*), drugo pa se na strani 71 pojavlja tudi v lokativu: "v Čičen Ici". Toda izvorna oblika je *Chichén Itzá* — torej s poudarjenim -a. Zaradi tega bi bilo nemara pravilneje pisati: *Chichén Itzája*, v *Chichén Itzáju* itn. Takšno sklanjanje tega imena najdemo v *Zgodovini v slikah*³. Napak je v omenjenem poglavju *Verstva sveta* še veliko, vendar naj kot dodatno zanimivost navedem le še to, da se na str. 69 pojavita kot pridevka boga "Kvecalkoatla" imeni *Ce Acatl* in *Nahui Ehecatl*; nič hudega sluteči bralec, ki mu razni atributi starodavnih mehiških bogov niso ravno vsakdanja skrb, bo ob vseh drugih pravilno in napačno zapisanih imenih pač gotovo tudi ti prebral tako, kakor sta napisani. Toda ne! Tu je zanka! Ti imeni sta namreč, kdove zakaj in po kakšni logiki, zapisani v izvorni španski obliki in ju je treba prebrati: *Se Ákatl* in *Ná(h)ui E(h)ékatl*.

Podobne napake in nedoslednosti najdemo (brez veliko truda) tudi v zbirki *Ljudstva sveta*. Opozoril bi zlasti na transkripcijo in pregibanje etničnih imen, seveda pa se bom tudi tu omejil na nekaj najbolj izrazitih zgledov. V Drugi knjigi⁴ se na str. 76 začne poglavje "Vičoli". Če bi se to ime indijanske skupine v zahodni Mehiki v resnici tako izgovarjalo, bi bil španski izvirnik "Vichol", ne pa *Huichol*, kakor se to ime dejansko zapisuje. Imena nekaterih ljudstev so transkribirana tako, da jih je naravnost težko prepoznati. Na str. 123 in 156 so omenjeni gvatemalski "Kiči". Iz te oblike nepoučen bralec pač težko ugane, da je pravo ime tega ljudstva Kičé (*Quiché*), ne pa mogoče Kič ali Kičo. Verjetno bi bila ustrežnejša oblika nominativa množine Kičéji, še zlasti, ker je e poudarjen. Podobno beremo na str. 392 in dalje: "Gvarani", "Gvaranov". Ker ime tega južnoameriškega ljudstva ni "Gvaran" marveč *Guarani* (s poudarjenim -i), bi bili tudi v tem primeru bližje izvirniku z oblikami "Gvaraniji", "Gvaranijev". Tudi če končni -i ni poudarjen,